

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

مسأله ی پژوهش: آشنایی با مفاهیم و مصادیق حقوق مالکیت صنعتی، سازمان ها، کنوانسیون ها، معاهدات و موافقتنامه های بین المللی مربوط به آن با توجه به قوانین و مقررات داخلی مرتبط، با این موضوع خصوصاً بررسی آخرین قوانین تصویبی جمهوری اسلامی ایران در خصوص مالکیت صنعتی و تطبیق آن با سایر معاهدات و کنوانسیون های بین المللی و شناسائی کاستی ها و کمبودهای فعلی از نظر الحاق به کنوانسیون های مرتبط و سایر مقررات داخلی مورد نیاز.

روش پردازش: به شیوه ی کتابخانه ای بوده و از کتب و مقالات داخلی و خارجی و کنوانسیون های بین المللی موجود، بهره گرفته شده است.

نتیجه کلی: عدم وجود متولی مستقل برای حمایت از اشکال مختلف مالکیت صنعتی، نه تنها منجر به بروز رویه های مختلف در ارائه ی خدمات (از این نوع مالکیت توسط مراجع مختلف که خود را متولی این امر میدانند) گردیده، بلکه باعث تضعیف ارتباط اقتصادی و انتقال فناوری به کشور نیز شده است، و در نهایت عدم رغبت کافی نوآور در آن و مخترعان و دارندگان حقوق مالکیت صنعتی در ارائه ی ابداعات و ابتکارات خود، جهت ثبت و استفاد از مزایای آن در داخل را به همراه آورده است. لذا به نظر می رسد برای رفع این مشکل و همچنین تقویت روحیه ی ابتکار و نوآوری، در کشور، قوانین و مقررات داخلی باید مورد تجدید نظر قرار گیرد.

کلید واژگان:

مالکیت صنعتی، مالکیت معنوی، اختراع، موافقتنامه ی تریپس، کنوانسیون پاریس.

دانشگاه قم

دانشکده حقوق

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی

عنوان:

حقوق مالکیت صنعتی

استاد راهنما:

دکتر مصطفی فضائلی

استاد مشاور:

دکتر نجادعلی الماسی

نگارنده:

محمد رضا کریمی

تابستان ۱۳۸۷

فهرست

شماره صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۴	فصل اول- کلیات
۴	گفتار اول- شناخت مالکیت
۴	الف- مال
۵	ب- مالکیت
۵	۱- اطلاق
۶	۲- انحصار
۶	۳- دوام
۸	گفتار دوم- تاریخچه حقوق مالکیت معنوی در ایران و جهان
۱۲	گفتار سوم- مالکیت صنعتی
۱۲	الف- مفهوم مالکیت صنعتی
۱۳	ب- جایگاه حقوق مالکیت صنعتی در اقسام اموال
۱۵	ج- ماهیت حقوقی مالکیت صنعتی
۱۶	فصل دوم- مصادیق مالکیت صنعتی در کنوانسیون پاریس
۱۶	گفتار اول- اختراع
۱۶	الف- مفهوم اختراع
۲۰	ب- اختراع غیر قابل ثبت
۲۴	ج- اختراع قابل ثبت
۲۵	۱- صنعتی بودن اختراع
۲۵	۲- جدید(نوآورانه) بودن اختراع
۲۸	۳- ابتکاری بودن اختراع
۲۹	د- ثبت اختراع
۲۹	۱- تقاضای ثبت اختراع
۳۲	۲- صدور گواهی نامه اختراع

شماره صفحه

عنوان

۳۷ ه- پروانه های اجباری
۴۱ و- حق تقدم در اختراع
۴۴ ز- اصل رفتار ملی
۴۶ ح- مستقل بودن گواهی نامه اختراع
	ط- وارد کردن محصولات ساخته شده با استفاده از طریقه ساخت به ثبت رسیده، به
۴۷ کشور دارای گواهی ثبت آن طریقه ساخت
۴۹ ی- معاهدات مربوط به اختراع
۴۹ ۱- معاهده همکاری ثبت اختراع
۴۹ ۱-۱ اهداف معاهده همکاری ثبت اختراع
۵۰ ۱-۲ مزایا و امتیازات معاهده همکاری ثبت اختراع
۵۰ ۱-۲-۱ برای کشورهای عضو
۵۰ ۱-۲-۲ برای اداره های ثبت اختراع ملی
۵۰ ۱-۲-۳ برای مخترعین
۵۱ ۲- موافقتنامه استراسبورگ مربوط به طبقه بندی بین المللی اختراعات
۵۱ گفتار دوم- علائم
۵۱ الف- مفهوم علامت تجاری
۵۲ ب- طبقه بندی علائم
۵۲ ۱- علامت صنعتی
۵۲ ۲- علامت تجاری
۵۳ ۳- علامت خدماتی
۵۳ ۴- علامت جمعی
۵۳ ۵- علامت درهم آمیخته
۵۵ ۶- علامت تضمینی یا تأکیدی
۵۶ ج- علائم غیر قابل ثبت
۵۸ د- علائم قابل ثبت
۵۸ ۱- تازه بودن علامت تجاری

شماره صفحه

عنوان

۵۹ ۲- اصیل بودن علامت تجاری
۵۹ ۳- قانونی بودن علامت تجاری
۶۰ ه- ثبت علائم تجاری
۶۷ و- استعمال همزمان یک علامت تجاری توسط واحدهای تجاری مختلف
۶۷ ز- استقلال علائم تجاری
۶۸ ح- علائم تجاری مشهور
۷۰ ط- معاهدات مربوط به علائم تجاری و خدماتی
۷۰ ۱- موافقتنامه و پروتکل مادرید
۷۰ ۱-۱- ویژگی های موافقتنامه مادرید
۷۲ ۱-۲- ویژگی های پروتکل مادرید و مقایسه آن با موافقتنامه مادرید
۷۳ ۱-۳- مزایای الحاق به موافقتنامه و پروتکل مادرید
۷۴ ۲- موافقتنامه نیس مربوط به طبقه بندی بین المللی محصولات و خدمات
۷۴ ۳- موافقتنامه وین مربوط به طبقه بندی بین المللی عناصر تصویری علائم تجاری
۷۴ ۴- معاهده مربوط به ثبت علائم تجاری
۷۵ گفتار سوم- طرح صنعتی
۷۵ الف- مفهوم طرح صنعتی
۷۶ ب- حمایت از طرح صنعتی در قوانین داخلی و معاهدات بین المللی
۷۸ ج- تفاوت بین طرح صنعتی و اختراع
۷۹ د- معاهدات مربوط به طرح صنعتی
۷۹ ۱- موافقتنامه لاهه مربوط به تسلیم اظهارنامه بین المللی طرح ها و مدل های صنعتی
۷۹ ۲- موافقتنامه لوکارنو مربوط به طبقه بندی بین المللی مدل ها و طرح های صنعتی
۸۰
۸۰ گفتار چهارم- نام تجاری
۸۰ الف- مفهوم نام تجاری و مقایسه آن با ثبت و علامت تجاری
۸۰ ۱- مفهوم نام تجاری

عنوان

شماره صفحه

- ۸۰ ۲- تفاوت نام تجاری با علائم تجاری
- ۸۱ ۳- تفاوت نام تجاری با ثبت تجاری
- ۸۲ ب- مشخصات نام تجاری
- ۸۲ ۱- قابلیت نقل و انتقال
- ۸۲ ۲- تناسب نام تجاری با تجارتخانه تاجر
- ۸۳ ۳- محدودیت زمان حمایت از نام تجاری
- ۸۳ گفتار پنجم- جلوگیری از رقابت مکارانه
- ۸۳ الف- مفهوم رقابت مکارانه
- ۸۳ ب- جلوگیری از رقابت نامشروع در قوانین ایران
- ۸۵ ج- جلوگیری از رقابت نامشروع در قوانین بین المللی
- ۸۷ ۱- جبران مدنی
- ۸۸ ۲- جبران کیفری
- ۸۸ ۳- اقدامات موقتی و مرزی
- ۸۹ گفتار ششم- نشان مبدأ جغرافیایی
- ۸۹ الف- تعریف علائم جغرافیایی و مقایسه آن با علائم تجاری
- ۸۹ ۱- تعریف
- ۹۲ ۲- تفاوت علائم جغرافیایی با علائم تجاری
- ۹۲ ب- علائم جغرافیایی و حمایت از آن در قوانین ملی
- ۸۴ ج- علائم جغرافیایی و حمایت از آن در قوانین بین المللی
- ۹۶ د- معاهدات مربوط به نشانه های جغرافیایی کالا
- ۱- موافقتنامه مادرید مربوط به جلوگیری از مشخصات مبدأ غیر واقعی و فریبنده
- ۹۶ محصولات
- ۹۶ ۲- موافقتنامه لیسبون مربوط به حمایت نامگذاری مبدأ و ثبت بین المللی آن
- ۹۶ گفتار هفتم- مدل های مفید
- ۹۶ الف- تعریف

شماره صفحه

عنوان

- ب- تفاوت بین اختراع و نمونه های مصرفی ۹۷
- ج- حمایت از مدل های مصرفی ۹۷
- فصل سوم- مصادیق مالکیت صنعتی در موافقتنامه تریپس ۹۸
- گفتار اول- طرح های همراه با جزئیات شکلی (توپوگرافی) مدارهای یکپارچه ۱۰۱
- الف- تعریف ۱۰۱
- ب- مدارهای یکپارچه در قوانین بین المللی ۱۰۳
- ج- مدارهای یکپارچه در قوانین ملی ۱۰۴
- گفتار دوم- اسرار تجاری ۱۰۶
- الف- مفهوم اسرار تجاری ۱۰۶
- ب- حمایت از اسرار تجاری در قوانین بین المللی ۱۰۶
- ج- حمایت از اسرار تجاری در قوانین ملی ۱۰۹
- گفتار سوم- کنترل رویه های ضد رقابتی در پروانه های قراردادی ۱۱۰
- فصل چهارم- روش های حل و فصل اختلافات ناشی از اجرای حقوق مالکیت
معنوی ۱۱۱
- گفتار اول- اقدامات بین المللی متضمن حمایت از مالکیت معنوی ۱۱۲
- الف- معاهدات بین المللی دو جانبه و منطقه ای متضمن حمایت از حقوق مالکیت های
معنوی ۱۱۲
- ب- کنوانسیون ها و موافقتنامه های بین المللی حمایت از حقوق مالکیت های معنوی
..... ۱۱۳
- گفتار دوم- روش های حل و فصل بین المللی اختلافات حقوق مالکیت معنوی ۱۱۴
- الف- حل و فصل بین المللی اختلافات با روش های کلاسیک حقوق بین الملل
عمومی ۱۱۴
- ب- حل و فصل بین المللی اختلافات به روش های خاص ۱۱۵
- ۱- نظام دیپلماتیک و شبه قضایی حل و فصل بین المللی اختلافات ۱۱۶

شماره صفحه

عنوان

۱۱۸	۲- نظام قضایی حل و فصل اختلافات از طریق ایجاد هیئت های رسیدگی کننده و تقاضای استیناف
۱۲۰	۳- نظام داوری سریع به منظور حل و فصل اختلافات بین المللی
۱۲۱	ج- استثنائات مربوط به اعمال نظام حل و فصل اختلافات سازمان جهانی تجارت
۱۲۲	۱- اختلافات مربوط به گات ۱۹۴۷
۱۲۳	۲- اختلافات بین المللی ناشی از اجرای مقررات حقوق مالکیت معنوی بین غیر اعضاء سازمان جهانی تجارت
۱۲۳	۳- اختلافات مربوط به حقوق استیفاء شده (Exhaustion)
۱۲۴	۴- اختلافات مربوط به ورود لطمه به منافع عضو بدون نقض مقررات (Non-violation)
۱۲۷	نتیجه
۱۲۸	پیشنهادات

پیشرفت سریع علوم و فنون و صنعت و فناوری در عرصه ی جهانی زندگی بشر را آنچنان دچار تحول و دگرگونی نموده است که برای نسل های گذشته ی نه چندان دور تصور آن، گاه مشکل و گاه غیر ممکن بوده است. در قرن حاضر، توسعه به عنوان یکی از جدی ترین موضوعات مورد بحث در حوزه های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، حقوقی و قضائی است و واضح است که تمامی توسعه ها و تحولات و دگرگونی های امروز، نتیجه ی تحقیق و تتبع و صرف وقت و هزینه هائی است که متخصصان، پژوهشگران و سرمایه گذاران در این زمینه به کار برده اند. پژوهشگری که نیاز جامعه را درک و در پی برآوردن آن روزها و سال ها وقت خود را صرف می کند، نیازمند حمایت های ملی و بین المللی است، تاجری که سرمایه ی خود را صرف بالا بردن کیفیت تولیدات خود می کند چنانچه از جانب قانون مورد حمایت قرار نگیرد به سرعت سرمایه ی خود را از دست می دهد و اینجاست که اهمیت و نقش حقوق مالکیت معنوی در برنامه های توسعه اقتصادی اجتماعی آشکارتر می گردد.

وجود یک سیستم قدرتمند برای حمایت از حقوق صاحبان این نوع مالکیت موجب شکوفائی استعداد های خلاق و نوآور و ایجاد امنیت قضائی لازم و تأمین محیطی با ثبات سبب تسریع در روند روبه رشد اقتصاد، علوم، تکنولوژی و سرمایه گذاری می گردد. به رسمیت شناختن حقوق معنوی افراد حقیقی و حقوقی، همچنین موجب ایجاد انگیزه و پیدایش پشتوانه ی قانونی برای آنان می شود و در بُعد ملی و بین المللی با رشد اقتصاد و علوم، رشد و تعالی بشر را با خود به ارمغان می آورد به نحوی که شاید بتوان یکی از عوامل آهنگ سریع توسعه را عزم جدی دولت ها در حمایت از حقوق پدیدآورندگان، تولیدکنندگان و سرمایه گذاران دانست. از جانب دیگر با توجه به نقش اساسی فناوری در روند صنعتی شدن، انتقال فناوری از کشورهای صنعتی به کشورهای در حال توسعه امری ضروری است.

در راستای جذب و انتقال فناوری کشورهای عرضه کننده و کشورهای دریافت کننده با توجه به منافع خود در صدد پاره ای از فعالیت ها بر می آیند و از جمله آن ها وضع قوانین حمایتی است که در اکثر موارد این قوانین با یکدیگر مغایر بوده و اصطحکاک می یابد و این تغایر نیاز به وضع قوانین یکسان فراملی و بین المللی را بیش از پیش آشکار ساخته است.

در همین راستا در سطح بین المللی فعالیت هایی صورت گرفته است که از انعقاد کنوانسیون های دو جانبه آغاز و نهایتاً به تأسیس یکی از ارگان های مهم بین المللی به نام سازمان جهانی مالکیت معنوی¹ منجر شده است. حمایت از مالکیت صنعتی به عنوان یکی از دوشاخه مهم مالکیت معنوی از وظایف اساسی و اصلی این سازمان است که در حال حاضر یکسان سازی قواعد و وضع قوانین بین المللی از جمله مهم ترین اهداف آن است.

¹ World Organization Intellectual Property (WIPO).

حقوق مالکیت معنوی به عنوان یکی از شاخه های حقوق، خود تقسیماتی دارد، همچون حقوق مالکیت صنعتی، مالکیت ادبی و هنری، و اهمیت این مباحث به حدی است که در بسیاری از دانشگاه های دنیا ۳ یا ۴ واحد درسی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری بدان اختصاص داده اند.^۱

هدف از انجام پژوهش، در خصوص مالکیت صنعتی در حله ی اول شناخت این شاخه از حقوق و مفاهیم مربوط به آن است که کمتر بدانها پرداخته شده است، همچنین آشنائی با اقدامات و فرآیندهای حقوقی و عملی که در سطوح ملی و بین المللی در جهت حمایت از حقوق مالکیت صنعتی انجام شده و اینکه چه مشکلات و موانعی در این راه وجود داشته و دارد می باشد، و هدف نهائی نیز دستیابی به پیشنهادهای و راه حل هایی است که می توانند گره گشای این مشکلات در کشور ما باشند.

با عنایت به موارد فوق در این نوشتار سعی خواهیم کرد برای سؤالات اساسی ذیل پاسخ بیاوریم:

۱- آیا به رسمیت شناختن حق اختراع، پذیرش نوعی انحصار برای مالک آن است که دیگران را از بهره بردن از آن منع می کند؟

۲- آیا پذیرش این نوع انحصار تنها و تنها برای کشورهای توسعه یافته و کشورهای که عمدتاً اقتصاد خود را بر اساس آزادی عمل در رقابت بنا نموده اند می باشد یا اینکه برای یک کشور در حال توسعه که هنوز دارای صنعتی واجد تحقیق و توسعه نیست نیز صادق است؟

۳- آیا پیشرفت و توسعه کشورهای در حال توسعه وابسته به کپی برداری رایگان از محصولات دنیای پیشرفته است و به عبارت دیگر آیا به رسمیت شناختن حقوق مالکیت صنعتی از جانب چنین کشورهایی، در واقع پذیرش حق انحصاری کشورهای پیشرفته و صاحب فناوری است؟

۴- آیا نظام موجود مالکیت صنعتی در کشور ما جوابگوی نیازهای فعلی جامعه است و نسبت آن با نظام بین المللی حمایت از مالکیت صنعتی چیست؟

می دانیم که تحولات فنی و پیشرفت و توسعه فناوری نیازمند پژوهشگران و ابزارهای کاری آنان است که تأمین آن ها مستلزم سرمایه گذاری و صرف هزینه است. از سوی دیگر عرضه ی ماحصل آن فعالیت ها به بازار مصرف، آن را در معرض خطر کپی کردن قرار می دهد و شخص کپی کننده با صرف هزینه کمتر می تواند محصول مورد نظر را ساخته و عرضه نماید، چرا که هزینه اقدامات فنی و تحقیقاتی را متحمل نشده است. بنابراین در یک کشور صنعتی بدون سیستم حمایت از مالکیت صنعتی و علی الخصوص حق اختراع واحدهای تجاری که در راستای تحولات فنی سرمایه گذاری نمایند رو به نابودی می روند.

به نظر می رسد عده ای پذیرش کنوانسیون های جهانی مربوط به حمایت از مالکیت معنوی را یکی از ابزارهای قوی توسعه اقتصادی و اجتماعی و تکامل و پیشرفت فناوری و تجارت در کشورهای در حال توسعه می دانند و به عبارت دیگر جهانی شدن را هم برای کشورهای پیشرفته و هم برای کشورهای در حال توسعه یکسازجویز

^۱ گزارش آقای دکتر بهروز اخلاقی، درباره ی سمینار آموزش منطقه آسیائی سازمان جهانی مالکیت معنوی در پکن، مجله کانون وکلای

دادگستری مرکز، دوره ی جدید، شماره ۶، ص ۶، یا مراجعه شود به: <file://Iranian Bar Association.htm>

می کنند. در حالی که عده ای دیگر بین مصالح کشورهای در حال توسعه و مصالح کشورهای پیشرفته در پدیده ی جهانی شدن و پیوستن به کنوانسیون های بین المللی تفاوت قائلند و معتقدند به همان اندازه که پذیرش این کنوانسیون ها به صلاح کشورهای پیشرفته و توسعه یافته است برای کشورهای در حال توسعه مضر و محدودکننده است.^۱

گرچه کشور ما در سال ۱۳۳۷ به کنوانسیون پاریس^۲ در زمینه ی حمایت از مالکیت صنعتی ملحق شده است و قوانین و آئین نامه های متعددی نیز تاکنون در این جهت به تصویب رسانده است (از جمله قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی، علائم و نامهای تجاری^۳ و الحاق به معاهده ثبت اختراعات^۴) ولی علمای علم حقوق کمتر به این رشته پرداخته اند، به نحوی که این رشته در میان حقوقدانان ما چندان مأنوس نبوده است، و حقوقدانان در مقالات و کتب تخصصی خود کمتر بدان پرداخته اند، به نحوی که به ندرت می توان مقالات تخصصی به زبان فارسی در این زمینه یافت و کتب محدودی که در این باره تحریر شده اند نیز بسیار قدیمی اند و با عنایت به قوانین و نیازهای محدود زمانه خود نگارش یافته اند.

از آنجا که روش و شیوه ی تحقیق تحلیلی و استنتاجی بوده و اطلاعات مورد استفاده ی آن بر اساس روش کتابخانه ای بدست آمده است کمبود منابعی که به طور مستقیم ناظر بر موضوع بحث باشد از موانع و مشکلات اساسی بر سر راه انجام این تحقیق محسوب می شود.

با توجه به آنکه شناخت عناصر مفهومی هر موضوع مدخل بحث در خصوص آن است در موضوع مورد بحث ابتدا به تعریف و بیان مشخصات کلی مالکیت صنعتی و اجزاء تشکیل دهنده ی آن می پردازیم و از آنجا که حق اختراع مهمترین نوع مالکیت صنعتی در کنوانسیون پاریس و موافقتنامه ی تریپس^۵ می باشد، در بحث انواع مالکیت صنعتی، بیش از سایر انواع به آن (با توجه به جدیدترین قوانین داخلی در این زمینه) پرداخته خواهد شد.

^۱ مخالفان پذیرش کنوانسیون های جهانی مربوط به حمایت از مالکیت معنوی معتقدند که: با توجه به آنکه بسیاری از تألیفات و اختراعات مربوط به کشورهای صنعتی و پیشرفته است لذا در صورتی که ایران به این گونه کنوانسیون ها پیوندد، تکثیر و ترجمه و هرگونه استفاده از آثار خارجی دچار محدودیت در انتشار می شود زیرا باید بابت آنها ارز پرداخته شود این امر به بودجه ی کشور فشار می آورد و دانشگاهها را در مشکل قرار می دهد و قیمت این آثار را افزایش می دهد. در مقابل موافقان معتقدند که: از آنجا که الحاق به این کنوانسیون ها خصوصاً الحاق به سازمان جهانی مالکیت معنوی هیچگونه بار مالی جدید برای کشور ایجاد ننموده و به منظور سامان دادن مناسب تر به امر مالکیت معنوی و فکری در سراسر جهان که از طریق استقرار سازمانی جهانی امکان پذیر است و برای حضور فعال و مشارکت جمهوری اسلامی ایران در ارکان تصمیم گیری سازمان یاد شده و بهره مندی از مزایا و امکانات آن الحاق به این کنوانسیون ها ضروری به نظر می رسد. روزنامه ی رسمی شماره ۱۵۷۸۴، مذاکرات جلسه ی علنی مجلس شورای اسلامی - جلسه ۲۷۲، صص ۲۴-۲۱.

^۲ The Paris Convention For The Protection Of Industrial Property.

^۳ روزنامه ی رسمی شماره ۱۸۳۸۹، سال ۶۴، ۱۳۸۷/۲/۱.

^۴ روزنامه ی رسمی شماره ۱۸۲۸۱، سال ۶۳، ۱۳۸۶/۹/۱۱.

^۵ WIPO, Agreement Between The WIPO and The WTO Agreement On Trade- related Aspects Of Intellectual Property Rights Geneva, 1997, P.15. (TRIPS)

در نهایت به اقدامات بین المللی در جهت رفع اختلاف و شیوه ی حل و فصل آن مابین کشورها در خصوص مالکیت معنوی خواهیم پرداخت چرا که اهمیت و حساسیت حمایت از مالکیت صنعتی در بُعد اجرا و رفع اختلافات موجود در بین کشورها با توجه به قواعد یکسان و فراملیتی می باشد.

فصل اول – کلیات

گفتار اول – شناخت مالکیت

برای شناخت جایگاه و مفهوم خاص مالکیت صنعتی در علم حقوق، ابتدا مفاهیم اولیه مؤثر در شناخت آن را بررسی می کنیم و سپس به مفهوم کلی مالکیت صنعتی می پردازیم.

الف – مال:

واژه ای است که ریشه در لغت لاتینی Malum دارد و کلمه یونانی Melon که Malon هم گفته می شود از آن گرفته شده است و در زبان عربی آن را فعل ماضی از (مال یمیل میلا) دانسته اند چرا که مال مورد خواهش و میل است اعراب در ابتدا مال را به معنی اراضی و گاهی هم به معنی طعام به کار می بردند و سپس آن را در مورد برده استعمال نموده اند و نهایتاً هر چه را که از طریق اکتساب به دست آید مال نامیده اند.^۱

برای مال تعاریف مختلفی ذکر کرده اند:

ب: هر چه که قابل تقویم به پول باشد مال است.

ج: آنچه می ارزد و تلف کننده ضامن آن است مال است. (این تعریف را به شافعی نسبت داده اند)

د: آنچه را که طبع آدمی به آن گرایش داشته و قابل ذخیره برای وقت حاجت باشد مال می نامند.^۲

تعاریف فوق اگر چه تا حدودی مال را می شناسد ولی هر یک به تنهایی کافی نیست برای آنکه تعریف جامعی از

مال ارائه دهیم لازم است عناصر مال را بشناسیم. مال به چیزی گفته می شود که عناصر ذیل را داشته باشد:

الف: امکان اختصاصی به شخص حقیقی یا حقوقی را داشته باشد و بنابراین هوا و دریاها نمی توانند مال باشند.

ب: نفع داشته باشند و این در واقع همان دارا بودن ارزش اقتصادی است.

ج: قابل نقل و انتقال باشد که در واقع قابلیت مبادله مشمول این شرط است.

د: منفعت عقلائی داشته باشد یعنی عقل و منطق در تشخیص مالیت مال دخیل است و به اعتبار فرهنگ و تمدن و ازمنه و امکانه مختلف این تشخیص متفاوت است.

^۱ جعفری لنگرودی، محمد جعفر، حقوق اموال، چاپ سوم، گنج دانش، تهران، ۱۳۷۳، ص ۳۵.

^۲ ابن النجیم، الاشباه و النظائر، فقه حنفی، قاهره ۱۹۶۸ میلادی، ص ۲۵۸.

جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، چاپ دهم، گنج دانش، تهران ۱۳۷۸، ص ۵۹۵؛

کاتوزیان، ناصر، اموال و مالکیت، چاپ نهم، نشر میزان، تهران، ۱۳۸۴، ص ۱۰؛

بنابراین مال به طور جامع چیزی است که واجد عناصر فوق باشد ولی حقوقدانان به طور اصطلاحی مال را به این نحو تعریف نموده اند: مال چیزی است ارزش مبادله داشته و قابل تقویم به پول باشد.^۱

ب- مالکیت:

قانون مدنی ما تعریفی از مالکیت ارائه نکرده است و فقط به ذکر اقسام آن پرداخته است. برای آنکه تعریفی از مالکیت ارائه شود می توان به بررسی اوصاف و عناصر آن پرداخت. مؤلفین حقوقی مالکیت را دارای سه وصف اساسی می دانند: اطلاق، انحصار، دوام^۲

۱- اطلاق: از آنجایی که مالک می تواند از ملک خود هر گونه انتفاعی را برد این حق را مطلق می دانند.

ماده ۳۰ قانون مدنی مقرر می دارد: « هر مالکی نسبت به مایملک خود حق همه گونه تصرف و انتفاع را دارد مگر در مواردی که قانون استثناء کرده باشد».

بنابراین این قیود وارد بر این اطلاق را باید در قوانین جستجو نمود. در حقوق کنونی این قیود آنقدر فراوانند که به دشواری می توان از مطلق بودن حق مالکیت سخن گفت واقع بینی ایجاب می کند که به جای اطلاق این حق از وجود قیود متعدد مندرج در قانون در ماهیت آن یاد کنیم و در این رابطه چنین بگوییم: مالکیت حقی است که به مالک اختیار همه گونه انتفاع و تصرف را در حدود قوانین می دهد.^۳

اگرچه امروز هم از قاعده تسلیط^۴ برای بیان اختیار مالک یاد می شود ولی این اصل دامنه وسیع گذشته را ندارد. در اصل ۴۷ قانون اساسی می خوانیم: «مالکیت شخص که از راه مشروع باشد محترم است ضوابط آن را قانون معین می کند» همچنین در اصل ۴۴ پس از تعیین سه بخش دولتی تعاونی و خصوصی در نظام اقتصادی درباره مالکیت آمده است: «مالکیت در این سه بخش تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابق باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد و مایه زیان جامعه نشود مورد حمایت قانون جمهوری اسلامی است».

قیود اصل ۴۴ قانون اساسی به خوبی نشان می دهد که حق مالکیت دیگر از حقوق طبیعی و مربوط به انسان نیست، وسیله ای برای حفظ منابع عمومی است و تنها در صورتی مورد حمایت قرار می گیرد که شیوه اکتساب و اجرای آن در مسیر هدف های قانونگذار باشد در این مفهوم تازه آخرین مرز آزادی مالک این است که

^۱ امامی، سید حسن، پیشین، ص ۲۶.

^۲ امامی، سید حسن، پیشین، ص ۴۲؛ کاتوزیان: ناصر، پیشین، ص ۹۹.

^۳ کاتوزیان، ناصر، پیشین، ص ۱۰۰.

^۴ الناس مسلطون علی اموالهم: برای مطالعه بیشتر رجوع شود به: محقق داماد: سید مصطفی، قواعد فقه بخش مدنی ۲، چاپ اول،

تهران، ۱۳۷۰۴، صفحات ۹۴-۱۱۲.

مایه زیان جامعه نشود این قید در اصل ۴۰ قانون اساسی دیده می شود: «هیچکس نمی تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد.»
و به طور خلاصه باید گفت در اجرای حق مالکیت آنچه منع نشده مجاز است.
در حقوق اسلامی هم هر جا اصل تسلیط با قاعده لاضرر برخورد نماید حکومت با قاعده لاضرر است.

۲- انحصار: حق مالکیت انحصار به مالک دارد و دیگران نمی توانند به حق او تجاوز نمایند این نتیجه طبیعی مطلق بودن اختیار مالک است مالک که می تواند هر تصرفی را در مال خود بکند می تواند مانع از تصرف دیگران هم بشود و قانون از این حق در برابر دیگران حمایت می کند. ماده ۳۱ قانون مدنی مقرر می دارد: «هیچ مالی را از تصرف صاحب آن نمی توان بیرون کرد مگر به حکم قانون.»
انحصار مالکیت افراد هم حدود گذشته خود را حفظ نکرده و محدود شده است، دولت و شهرداری ها می توانند ملک مورد نیاز خود را تملک کنند؛ مستأجر محل سکونت می تواند به استناد داشتن عسر و حرج از تخلیه ملک خودداری کند؛ مستأجر محل کسب و پیشه بر طبق قانون روابط موجر و مستأجر مصوب ۱۳۵۶ می تواند پس از پایان مدت اجاره نیز مالک را مجبور به تمدید اجاره نماید، این موارد نمونه هائی از موارد تحدید انحصار حق مالکیت افراد است و این در واقع نتیجه ی همان مقید شدن اطلاق اختیار مالک است که به وصف انحصاری بودن مالکیت خدشه وارد نموده است.

۳- دوام شود ولی در واقع مالکیت وراثت ادامه مالکیت سابق است و قطع نشده است.
در قانون مدنی ما این وصف به صراحت ذکر نشده است ولی باید دانست که حق مالکیت دائمی است و طبیعت آن با موقتی بودن منافات دارد. حق مالکیت با مال موضوع آن انتقال می یابد و از بین نمی رود، مثلاً اگر غاصبی به دلیل ایجاد مانع بر سر راه انتفاع و تصرف مالک ناچار است دادن حیلولة^۱ به مالک شود، پس از دسترسی به عین مال، مالک می تواند بدل را رد کند و مال خود را پس بگیرد.
ولی با این همه زمانی که مالک از حق خود اعراض می کند حق مالکیت منتقل نمی شود، از بین می رود و مال در زمره مباحات قرار می گیرد و ممکن است در اثر حق دیگری همانند حیازت، مجدداً ایجاد شود یا آنکه مال در زمره اموال مباح باقی بماند.

بنابر ویژگی های فوق نویسندگان حقوق تعاریف گوناگونی برای مالکیت ارائه داده اند:

«مالکیت حقیقی است دائمی که به موجب آن شخص می تواند در حدود قوانین تصرف در مالی را به خود اختصاص دهد و از تمام منافع آن استفاده کند.»^۲

^۱ حیلولة در لغت به معنی حایل شدن و غاصب بین مالک و مال او حایل شده است یا حادثه ای بین مالک و مال او بعد از غصب حایل شده است که مانع رد عین مال به مالک است. «نقل از: جعفری لنگه رودی، محمد جعفر، پیشین، ص ۱۰۶»

^۲ کاتوزیان، ناصر، پیشین، ص ۱۰۴.

«مالکیت عبارتست از استعمال و تصرفات به هر صورت از سوی مالک در ملک و مال خود به جز مواردی که در قانون استثناء شده است، می باشد.»^۱

«مالکیت، مهم ترین حق عینی است و عبارتست از از رابطه ی شخص و شیء که به وی حق همه گونه تصرف و انتفاع را می دهد»^۲

«مالکیت حقی است انحصاری زیرا مالک حق دارد منحصراً از مال خود بهره مند شود و از تصرفات دیگران در آن جلوگیری کند، هر چند که این تصرفات هیچ ضرری به حال او نداشته باشد»^۳

این تعاریف از آن جهت که شامل مالکیت معنوی نمی شود ناقص هستند. به دلیل آنکه هنگامی که مالکیت به طور مطلق و بدون قید بکار می رود منظور مالکیت عین است. اما مالکیت شامل منفعت نیز هست، به علاوه بلکه فعالیت فکری انسان است نیز بکار می رود. بنابراین مناسب است در جهت تکمیل این تعاریف از مالکیت، آن را اینگونه تعریف نمود:

«مالکیت عبارتست از اختیاری که قانون به شخص نسبت به چیزی (اعم از منقول یا غیر منقول، مادی و یا غیر مادی) می دهد تا از آن استفاده نموده یا آن را منتقل نماید».

اینک با روشن شدن تعریف مالکیت، می توان تعریف مناسبی از مالکیت معنوی ارائه نمود، البته حقوقدانان در تعریف حقوق مالکیت معنوی اتفاق نظر ندارند از این رو در بسیاری از اسناد مربوط ترجیح داده شده است که به جای تعریف حقوق مالکیت معنوی، صرفاً به بیان مصادیق آن اکتفاء گردد.^۴

از نظر برخی از حقوقدانان، حقوق معنوی، حقوقی است که به صاحب آن اجازه می دهد از منافع و شکل خاصی از فعالیت یا فکر انسان منحصراً استفاده کند؛^۵ و یا مالکیت فکری یا معنوی را حقوقی می دانند که دارای ارزش اقتصادی و دادوستد است ولی موضوع آن شیء مادی معین نیست. از نظر ایشان موضوع این حقوق در واقع فعالیت و اثر فکری انسان است؛^۶

در جای دیگری نیز، حقوق مالکیت معنوی را در معنای وسیع کلمه عبارت از حقوق ناشی از آفرینش ها و خلاقیت های فکری در زمینه ی علمی، صنعتی، ادبی و هنری دانسته اند؛^۷

و در انتها حقوق مالکیت معنوی را حقوق انحصاری، اختصاصی و موقتی که به وسیله ی دولت، برای آفرینش های فکری و معنوی به آفریننده، مبتکر و مخترع اعطاء می گردد شناخته اند؛^۸

^۲ جعفری لنگرودی، محمد جعفر، مبسوت در ترمینولوژی حقوق، جلد چهارم، گنج دانش، تهران، ۱۳۷۸، ص ۳۱۵۲.

^۳ صفائی، سید حسن، دوره ی مقدماتی حقوق مدنی، جلد اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۷۹، ص ۱۶۸.

^۴ صفائی، سید حسین، پیشین، ص ۱۶۸.

^۵ WIPO, Convention Estalishing The World Intellectual Property Organization Geneva, 1995, P.5.

^۶ کاتوزیان، ناصر، دوره مقدماتی حقوق مدنی (اموال و مالکیت)، چاپ اول، ۱۳۷۴، نشر یلدا، ص ۱۰۴.

^۷ صفائی، سید حسن، دوره مقدماتی حقوق مدنی، جلد اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۷۹، ص ۱۶۸.

^۸ میر حسینی، سید حسن، پیشین، ص ۱۹.

^۱ شمس، عبدالحمید، حقوق مالکیت بر علائم تجاری و صنعتی، چاپ اول، نشر همت، تهران، ۱۳۸۲، ص ۲.

تعاریف فوق اگرچه مناسب به نظر می رسد اما به نظر نگارنده جامع و مانع نیستند چه آنکه همان طور که نمایان است، بعضی از مصادیق این حقوق از جمله علائم تجاری که تنها دارای جنبه ی اقتصادی و تجاری می باشد و ارتباط مستقیم با قوه ی تفکر و فعالیت فکری انسان ندارد و همچنین جلوگیری از رقابت مکارانه، به عنوان مصداقی دیگر از حقوق مربوط به مالکیت صنعتی، تنها علیه فعالیت های رقابتی است که با فعالیت های صادفانه در امور صنعتی و بازرگانی مغایرت دارد، نیز می بایست مشمول تعریف گردند. بنابراین مالکیت معنوی عبارت است از: «مجموع حقوق هماهنگ و هدفمندی که در جهت حفظ و حمایت از آفریده هائی که محصول خلاقیت، پژوهش، تفکر و یا تجارت می باشد به وجود آمده است»؛

گفتار دوم – تاریخچه حقوق مالکیت معنوی در ایران و جهان

تقریباً از دو قرن گذشته، میل و گرایش کشورها برای متحدالشکل کردن قوانین مربوط به مالکیت صنعتی و حمایت از آن در بُعد جهانی و فراملی افزایش پیدا کرد. تمایل بین المللی برای انتقال تکنولوژیو افزایش تجارت جهانی و از سوی دیگر عدم حمایت کافی از اختراعات خارجی ارائه شده در نمایشگاه بین المللی ۱۸۷۳ میلادی وین را می توان از جمله دلایل کشورها برای حمایت جهانی از حقوق مالکیت صنعتی دانست.

توضیح اینکه دولت اتریش از کشورهای دیگر دعوت کرد که در نمایشگاهی بین المللی از اختراعات که در سال ۱۸۷۳ میلادی در وین برگزار می شد شرکت کنند این واقیعت که بسیاری از مهمانان خارجی به سبب عدم ارائه حمایت کافی از اختراعات عرضه شده، تمایلی به نمایش عمومی اختراعاتشان نداشتند، باعث شد تا نمایشگاه با شکست روبرو شود. به عنوان دنباله کنگره وین، کنگره بین المللی در سال ۱۸۷۸ میلادی در پاریس برگزار شد. نتیجه اصلی این کنگره ی دوم آن شد که یکی از دولت ها، کنفرانس بین المللی (کنفرانس دیپلماتیک) با وظیفه تعیین مبنای قانونگذاری متحدالشکل در زمینه ی مالکیت صنعتی را برگزار کند. به دنبال آن کنگره، پیش نویس کنوانسیون در پاریس تهیه شد که پیشنهاد می کرد اتحادیه های بین المللی برای حمایت از مالکیت صنعتی تشکیل شود. این پیش نویس به همراه دعوتنامه ای برای شرکت در کنفرانس بین المللی در سال ۱۸۸۰ میلادی در پاریس، تهیه متن پیش نویسی بود که اساساً حاوی مفادی بود که امروز مهمترین اجزای کنوانسیون پاریس محسوب می شوند. در سال ۱۸۸۳ میلادی کنفرانس دیپلماتیک جدیدی در پاریس برگزار شد که منجر به پذیرش نهائی و امضای کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی گردید.

در سال ۱۸۸۶ میلادی کنوانسیون برن^۱ نیز برای حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری به تصویب رسید. هر کدام از این دو کنوانسیون برای اداره ی امورشان اتحادیه ای را پیش بینی کردند و در سال ۱۸۹۳ میلادی یک دفتر بین المللی مشترک به نام «دفتر بین المللی متحد برای حمایت از حقوق مالکیت معنوی»^۲ برای انجام امور اتحادیه های فوق تأسیس شد این دفتر تا سال ۱۹۶۷ میلادی زیر نظر دولت کنفدراسیون سوئیس اداره می شده

^۱ The Bern Convention For The Protection Of Literary and Artistic Work.

^۲ Bureau International Industrial Property.(BIRPI).

است هفت سال پس از انتقال دفتر BIRPI به ژنو و در ژوئیه ۱۹۶۷ معاهده ای در استکهلم به تصویب رسید که طی آن سازمان جهانی مالکیت معنوی^۱ به دنیا آمد. یک سال بعد نیز در سال ۱۹۷۰ این معاهده لازم الاجراء شد.

^۲ سازمان جهانی مالکیت معنوی یا (WIPO) به عنوان یک سازمان غیر سیاسی که هدف اصلی آن بالا بردن سطح استاندارد قوانین مربوط به مالکیت فکری است که این هدف را با تدوین برنامه های آموزشی در سطح کشورهای در حال توسعه و حتی کمتر توسعه یافته از طریق توسعه منابع انسانی ماهر، جهت برگزاری سمینار، کارگاه های آموزشی، سمپوزیوم و میزگرد، بازدیدهای مطالعاتی، دروس آموزشی و همین طور همکاری های حقوقی و استانداردهای قابل قبول و مأموریت های مشورتی، ارتقای فعالیت های ابداعی و خلاق، تسهیل انتقال فناوری، ارتباط بین مدیران و مصرف کنندگان و ایجاد مؤسسات سازنده فعالیت ها و در نهایت انتشار فصلنامه و ماهنامه، دنبال می نماید. در سال ۱۹۷۴ نیز وایپو به سازمان ملل پیوست و به عنوان سازمان تخصصی ملل متحد در کنار شورای اقتصادی اجتماعی قرار گرفت این سازمان قصد کرده است که در چهارچوبی رسمی برای بحث و تبادل نظر درباره ی تمهیدات و قوانین و مقررات و رویه های هماهنگ و حمایت از حقوق مالکیت فکری را برای اعضای خود فراهم آورد. البته تمامی فعالیت ها در این سازمان در حمایت قانونی از فکر خلاصه نمی شود بلکه قسمت گسترده ای از توانائی های آن در جهت شناسائی و قدردانی از مخترعان و مکتشفان به کار برده شده است. جوایز نیز از آغاز دهه ۸۰ قرن گذشته به برخی مخترعان و نویسندگان تحت عنوان «طلای وایپو» اهداء می شود. نظام حقوقی سازمان به گونه ای است که معاهدات بسیاری را شامل می شود. در حالت عمومی ۲۲ معاهده اصلی برای آن شناسائی شده که ۱۶ مورد آن در زمینه مالکیت صنعتی و ۶ مورد آن در مورد مالکیت ادبی و هنری است. از جمله این معاهدات مالکیت صنعتی می توان به معاده ی پاریس (۱۸۸۳)، معاهده ی مادرید (جلوگیری از منابع جعلی و دروغین کالاها و خدمات) (۱۸۹۱ و پروتکل آن ۱۹۸۹)، اتحادیه مادرید (ثبت بین المللی نشان تجاری)، سال ۱۸۹۱، اتحادیه ها یک (ودیعہ سپاری بین المللی، طرح های صنعتی) سال ۱۹۲۵، اتحادیه نیس (طبقه بندی بین المللی کالاها و خدمات برای ثبت نشان تجاری) سال ۱۹۵۷، اتحادیه لیسبون و حمایت از القاب اصیل و ثبت بین المللی آنها) سال ۱۹۶۸، اتحادیه (همکاری برای طبقه بندی، جستجو و آزمون اختراعات) سال ۱۹۷۰، اتحادیه آی.اس.پی، سال ۱۹۷۱، اتحادیه وین (تأسیس طبقه بندی بین المللی برای اجزای ترسیمی نشانه های تجاری) سال ۱۹۷۳، اتحادیه بوداپست (شناسائی بین المللی ذخایر میکرو ارگانسیم ها برای مقاصد ثبت پتنت) سال ۱۹۷۷، معاهده نایروبی (محافظت از سمبل المپیک در برابر سوء استفاده های تجاری) سال ۱۹۸۱، معاهده قانون نشانه های تجاری (ساده کردن تشریفات ثبت) سال ۱۹۹۴، موافقتنامه لاهه (در مورد سپرده گذاری بین المللی طرح های صنعتی) سال ۱۹۲۵ نام برد.

وایپو سازمانی است مستقل که دارای ارکانی همچون مجمع عمومی و دفتر بین المللی و گروه کاری و کمیته می باشد که دارای وظایف مختلفی از جمله تصویب بودجه ی سازمان، نصب مدیر کل، تعیین زبان های کاری سازمان، دعوت از کشورها برای عضویت و تعیین کشورها و سازمان های بین المللی ناظر، تصویب مقررات مالی سازمان و می باشد.

عضویت در این سازمان به استناد ماده ی ۵ معاهده ی استکهلم به دو شکل صورت می گیرد: نخست: اعضائی که عضو اتحادیه های برن و پاریس بوده و قصد نموده اند که به عضویت این سازمان درآیند. دوم: دولت های غیر عضو در این دو اتحادیه البته با رعایت شرایطی، این شرایط عبارتند از: عضو سازمان ملل متحد یا مؤسسات وابسته به آن یا سازمان بین الدولی انرژی اتمی باشند و یا اساسنامه دیوان بین المللی دادگستری را پذیرفته باشند، شرط دوم نیز همان است که در شرح وظایف مجمع عمومی سازمان مالکیت معنوی بیان گردید، یعنی اگر حائز شرایطی قبلی نبودند مجمع عمومی می تواند از آنها برای عضویت در سازمان دعوت نماید. ←

از عمده ترین شرایط و الزامات اعضاء ارائه شواهد و مدارک لازم و کافی مبنی بر تعهد کشور عضو می باشد. کلیه ی کشورهای عضو وایپو موظفند در چهارچوب مالکیت معنوی با اتباع سایر کشورها یکسان رفتار نمایند و کلیه ی امتیازات قانونی و حقوقی اتباع خود را در زمینه مالکیت صنعتی را به اتباع سایر کشورها نیز اختصاص دهند. همچنین موظفند تا زمانی تحت عنوان اداره ی مالکیت صنعتی (یا نام مشابه) ایجاد نمایند و در زمینه ی پذیرش کنوانسیون های مرتبط اعم از قبول درخواست های بین المللی ثبت، بررسی صحت صدور گواهی اختراع در نشریه رسمی و اداری، پیگیری و پاسخ دهی تقاضانامه های اتباع سایر کشورهای عضو وایپو در زمینه ی مالکیت صنعتی را فراهم نماید.

اشاعه و حمایت از حقوق مالکیت صنعتی و تجاری، در ایران نخستین بار حدود ۸۳ سال قبل و با تصویب قانون ثبت علائم تجاری ایران آغاز شد. این قانون که مشتمل بر ۱۸ ماده و پنج تبصره بود در تاریخ نهم فروردین ماه سال ۱۳۰۴ و آئین نامه ی اجرایی آن در ۲۶ تیر ماه ۱۳۰۶ جایگاه خود را در نظام حقوقی کشور یافت.

قرارداد حمایت از تصدیق نامه های اختراع و علائم تجاری و صنعتی و اسامی تجاری و طرح ها و حقوق مالکیت صنعتی و ادبی، مشتمل بر دو ماده در تاریخ ۲۴ فوریه ۱۹۳۰ برابر پنجم اسفند ماه ۱۳۰۸ بین دولت های ایران و آلمان امضا شد و در تاریخ ۱۳ آبان ماه ۱۳۰۹ توسط مجلس شورای ملی به تصویب رسید. با توسعه روابط ایران با سایر کشورها در اول تیر ماه ۱۳۱۰ قانون ثبت علائم تجاری و اختراعات به تصویب رسید. این قانون در قالب سه فصل و ۵۱ ماده به تصویب رسید و به موجب ماده ۵۰ قانون ثبت علائم و اختراعات - ۱۳۱۰ - قانون مصوب ۱۳۰۴ در خصوص ثبت علائم تجاری منسوخ گردید آئین نامه ی اجرایی قانون مصوب ۱۳۱۰ تحت عنوان «اجرای قانون علائم تجاری و اختراعات» در تاریخ ۲۹ تیر ماه ۱۳۱۰ تصویب شد که مشتمل بر ۵۹ ماده و چهار باب است در سال ۱۳۳۷ نیز آئین نامه ی اصلاحی این آئین نامه ی اجرائی به تصویب رسید. البته ناگفته نماند که در سال ۱۳۲۷، اداره ثبت شرکت ها و علائم تجاری و اختراعات زیر نظر اداره کل ثبت اسناد و املاک کشور شروع به فعالیت کرد.

دولت ایران قانون اجازه ی الحاق ایران به اتحادیه ی عمومی بین المللی، معروف به قرارداد پاریس، برای حمایت از مالکیت صنعتی تجدید نظر شده در سال ۱۹۵۸ در لیسبون را در تاریخ دهم اسفند ماه ۱۳۳۷ تصویب نمود و از تاریخ ۲۴ آذرماه ۱۳۳۸ برابر با ۱۶ دسامبر ۱۹۵۹ به قرارداد پاریس ملحق گردید.^۱ در ابتدا دایره ی ثبت شرکت ها و علائم و اختراعات در سال ۱۳۳۷ پس از الحاق ایران به قرارداد پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی به وجود آمد که مرکز ثبت شرکت های تجاری، مؤسسات غیر تجاری و علائم و اختراعات بود. ایران در سال ۱۳۳۷ به اصلاحیه های استکهلم ۱۹۶۷ و ۱۹۷۹ کنوانسیون پاریس نیز ملحق شده، بنابراین مفاد آنها مکمل قانون ثبت علائم و اختراعات محسوب می شود. در سال ۱۳۴۰، اداره ی ثبت شرکت ها و علائم صنعتی به اداره ی ثبت شرکت ها و مالکیت صنعتی تغییر نام داد و در سال ۱۳۵۲، اداره کل ثبت اسناد و املاک به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و اداره ی ثبت شرکت ها و مالکیت صنعتی به اداره ی کل ثبت شرکت ها و مالکیت صنعتی تغییر نام دادند.

در زمینه امتیازات عضویت می توان به کاهش هزینه های پُست، برخورداری از همکاری سازمان های وابسته در کلیه ی کشورهای عضو به منظور اعلام اختراعات و حفظ مالکیت معنوی مخترعین، مستکبرین، صاحبان فعالیت های تجاری و نیز صاحبان آثار فکری کشور، دسترسی به بانک های اطلاعاتی وایپو و بانک های مشابه کشورهای عضو در زمینه ی دارایی معنوی، برخورداری از خدمات مرکز داوری و حل اختلاف وایپو، استفاده از خدمات مرکز آکادمی جهانی وایپو، همکاری نظام قضایی کشورهای عضو در جهت جلوگیری از سوء استفاده از حقوق مالکیت معنوی، همکاری گمرک کشورهای عضو در جلوگیری از سوء استفاده سایر کشورها از اختراعات، برخورداری از خدمات مشاوره ای و مطالعاتی در زمینه ی ساختار، تدوین مقررات و آئین نامه ها، برخورداری از خدمات و کمک های سازمان وایپو در زمینه ی تجهیز و مدرنیزه کردن ادارات ثبت کشورهای عضو، اشاره نمود.

^۱ قانون الحاق دولت ایران به اتحادیه عمومی بین المللی معروف به کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی و تجاری و

کشاورزی مصوب ۱۳۳۷، روزنامه رسمی، مجموعه قوانین، تهران، ۱۳۳۸، ص. ۱۵۷۸.

پس از انقلاب اسلامی در ۱۳۷۷ مجلس شورای اسلامی به ادامه ی الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به قرارداد بین المللی پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی رأی داد و بر این اساس، آخرین سند تجدیدنظر خواهی این کنوانسیون یعنی ۱۹۵۸ لیسبون و ۱۹۶۷ استکهلم مورد پذیرش ایران قرار گرفته و آن را لازم الاجراء می داند.

در سال ۱۳۸۰، ایران مهمترین گام خود را در جهت حمایت از مالکیت صنعتی با الحاق به سازمان جهانی مالکیت فکری برداشت^۱ و از آن زمان تاکنون با سرعت بیشتری در این زمینه گام برداشته شده است.

در همین سال (۱۳۸۰) ایران به موافقتنامه ی مادرید در خصوص ثبت بین المللی علائم ملحق گردید و در سال ۱۳۸۲، پروتکل الحاقی این موافقتنامه را نیز پذیرفتیم. در سال ۱۳۸۲، ایران همچنین به موافقتنامه ی مادرید راجع به ثبت بین المللی نشانه های جغرافیایی با تصویب مجلس شورای اسلامی ملحق شده و در همین سال قانون تجارت الکترونیکی نیز به تصویب مجلس رسید. در سال ۱۳۸۳، ایران ضمن پذیرش معاهده ی لیسبون در مورد ثبت بین المللی نشانه های جغرافیایی و نشانه های مبدأ کالا، و الحاق به آن، قانون حمایت از نشانه های جغرافیایی را در ۱۶ ماده و ۳ تبصره به تصویب مجلس رسانده و یک سال بعد نیز آئین نامه ی اجرایی ماده ۱۶ قانون فوق را که مشتمل بر ۳۷ ماده و یازده تبصره می باشد به تصویب هیئت وزیران رساند.

مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۲۲، مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز به عنوان عالی ترین مرجع سیاستگذاری، بر اساس بند اول اصل یکصد و دهم قانون اساسی و در اجرای دستورات رهبری و در جهت تعیین سیاست های کلی در کشور، طی ۴ ماده و ۲۵ بند این سیاست ها را احصاء نمود که بند (۸) ماده ی ۱ مستقیماً ناظر به حمایت از مالکیت معنوی و بستر سازی توسعه تحقیقات کاربردی و توسعه صنعتی، در جهت توسعه فناوری با هدف ارتقای جایگاه ایران در فناوری جهانی و تولید دانش می باشد.^۲

سال ۱۳۸۶ را به حق می بایست، پرخبرترین سال برای صاحبین حقوق مالکیت صنعتی دانست. در این سال، اداره ی کل ثبت شرکت ها و مالکیت صنعتی، برای اجرای سریع اصل ۴۴ قانون اساسی و ایجاد امنیت سرمایه گذاران و جذب سرمایه های خارجی به «اداره ی کل ثبت شرکت ها و مؤسسات غیر تجاری» و « اداره ی کل مالکیت صنعتی» تغییر نام داد. آئین نامه این موضوع مشتمل بر ۱۰ ماده و ۳ تبصره به پیشنهاد سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، به تصویب رئیس قوه ی قضائیه رسیده است.^۳

^۱ ماده ی واحده- به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می شود به کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت معنوی امضا شده در استکهلم به تاریخ چهاردهم جولای ۱۹۶۷ میلادی برابر با بیست و چهارم تیر ماه ۱۳۶۴ هجری شمسی و اصلاحی بیست و هشتم اکتبر ۱۹۷۹ میلادی برابر با هفتم آبان ماه سال ۱۳۵۸ هجری شمسی مشتمل بر یک مقدمه و بیست و یک ماده به شرح پیوست ملحق شده و اسناد مربوطه را تسلیم نماید. روزنامه ی رسمی شماره ی ۱۶۵۰۹ مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۲

^۲ <File://K.شورای تخصصی فناوری.htm>

^۳ <http://www.karafarini.gov.ir>

^۱ انحلال اداره ی ثبت شرکت ها و مالکیت صنعتی